

Asia: VN/4305/2022

Lausuntopyyntö maalittamisen rikosoikeudellista sääntelyä koskevasta arviomuistiosta

Yleistä

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Arviomuistiossa on arvioitu sitä, tarvitaanko maalittamiseen puuttumisen tehostamiseksi rikoslainsäädännön muutoksia. Muistio sisältää ehdotuksen maalittamista koskevan pykälän lisäämiseksi rikoslakiin. Totean asian käsittelyn tässä vaiheessa lausuntonani seuraavaa.

Maalittamiselle ei ole yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Arviomuistiossa todetulla tavalla eräänä määritelmänä voidaan pitää sitä, että maalittamisella tarkoitetaan tietoverkoissa tapahtuvaa järjestelmällistä toimintaa, jossa kohdetta uhataan tai loukataan esimerkiksi levittämällä hänen yksityiselämäänsä kuuluvia tietoja tai esittämällä hänestä perättömiä tai muuten halventavia tietoja. Maalittamisella pyritään vaientamaan kohde tai muuten vaikuttamaan hänen toimintaansa.

Selvää on, että esimerkiksi rikosprosessin toimijoihin kohdistuva uhkailu tai häirintä voi olla uhka demokraattiselle oikeusvaltiolle ja yhteiskunnalle laajemminkin. Sen sijaan vakavaa harkintaa jatkovalmistelussa edellyttää yhä se, onko maalittamisen kriminalisointi oikea keino torjua tätä uhkaa. Ensinnäkin kyse on siitä, missä määrin nykyiset jo rangaistussäännökset ovat jo riittävät torjumaan maalittamista. Toisekseen kyse on siitä, millä tavoin maalittamisesta voidaan säätää rikoslaissa tehokkaasti, mutta riittävän tarkkarajaisesti ja täsmällisesti.

Arviomuistiossa on tunnistettu varsin kattavasti ja laadukkaasti maalittamisen kriminalisointiin liittyviä haasteita. Nyt laadittu arviomuistio ja valtioneuvoston asettaman selvityshenkilö Mika Illmanin selvitys vuodelta 2020 ("Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen. Lainsäädännön arviointia"; valtioneuvoston selvitys 2020:3") luovat pohjan asian jatkovalmistelua varten.

Maalittamisen määritelmä

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Tarve säätää maalittaminen rangaistavaksi ja rangaistavaksi säätämisen edellytykset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Jatkovalmistelussa tulisi ennen kaikkea edelleen arvioida ja perustella itsenäisen maalittamissäännöksen tarvetta ja sen soveltamisalaa suhteessa muihin rikoslain säännöksiin ottaen huomioon sekin, että ulkomailla vastaavaa rangaistussäädöstä ei ole. Kuten aiemmassa selvityshenkilön selvityksessä, niin myös arviomuistiossa on tuotu esille useita rikoslain säädöksiä, jotka voivat soveltua myös maalittamistilanteisiin. Jatkovalmistelussa tulisi yhä arvioida, mikä olisi nimenomaan maalittamista koskevan säännöksen itsenäinen merkitys ja soveltamisala.

Päätöksenteon pohjana olevan tiedon kannalta ongelmallista on se, että kattavaa tietoa ei ole nykyisten rangaistussäännösten käytännön soveltamisongelmista maalittamiseen liittyvissä tilanteissa (s. 67). Kun maalittamisen käsite on osin vakiintumaton eikä nykyisten rangaistussäännösten soveltamisongelmista ole kattavaa tietoa, niin päätöksentekijän on käytettävissä olevilla tiedoilla vaikea arvioida uusien rangaistussäännösten tarvetta.

Jatkovalmistelussa tulisi yhä pyrkiä arvioimaan nykyisten rangaistussäännösten mahdollisia käytännössä havaittuja soveltamisongelmia.

Maalittamisen tunnusmerkistö

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Arviomuistiossa on tunnistettu rikosoikeuden käytön reunaehdot ja muun ohella rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellytykset riittävän tarkkarajaiselle ja täsmälliselle säännökselle. Jatkovalmistelussa tuleekin edelleen huolellisesti punnita rangaistussäännöksen tarkkarajaisuutta.

Muistioon sisältyvän maalittamista koskevan rikoslain pykälän osalta huomioni on tässä vaiheessa kiinnittynyt erityisesti ”järjestelmällisen häirinnän” merkitykseen. Muistion perusteluissa järjestelmällisen häirinnän on viitattu ilmenevän kohdehenkilöön kohdistuvana häntä loukkaavana viestien tulvana, mutta kiinteitä lukumäärävaatimuksia ei voida kuitenkaan asettaa. Säännöksen tarkoittama järjestelmällisyys jää varsin avoimeksi, kuten myös se

minkälaisia tekoja järjestelmällinen häirintä voi kattaa. Maalittamisen taustalla ei liene aina selkeästi organisoitu tai pysyvä verkosto ja laajamittainen toimintakaan ei siten ole ainakaan tässä mielessä järjestelmällistä. Jatkovalmistelussa voitaneen vielä arvioida, onko kyse siten kenties pikemmin laajamittaisen häirinnän estämisestä.

Niin sanottuina maalittamistekoina säännösluonnoksessa ovat uhkaaminen, painostaminen sekä väärän, vääristellyn, halventavan tai yksityiselämää koskevan tiedon esittäminen. Maalittamiseen

syyllytyisi siten muun ohella se, joka yleisesti käytettävää sähköistä tietoverkkoa käyttäen, tarkoituksenaan saada aikaan henkilöön tämän työtehtävien tai yhteiskunnallisten tehtävien vuoksi kohdistuva sellaisessa tietoverkossa tapahtuva järjestelmällinen häirintä painostaa kohdehenkilöä. Erityisesti painostamisen tekotapaa tulee jatkovalmistelussa yhä arvioida.

Arviomuistiossa viitatus sanakirjan määritelmän mukaan painostamisella tarkoitetaan sitä, että kehoitetaan tai vaaditaan itsepintaisesti jotakin taikka taivutellaan vaativasti jotakuta johonkin. Tarkoitus ei kuitenkaan liene, että kielletyksi voitaisiin katsoa sellaista tavanomaista toimintaa, jossa kansalaiset ottavat yhteyttä päätöksentekijöihin yrittäen vakuuttaa tämän näkemyksistään. Osin tämän tyyppinen vaikuttaminen on demokraattiseen yhteiskuntaan kuuluvaa tavanomaista toimintaa, jota voidaan tehdä myös järjestelmällisesti esimerkiksi kansalaisryhmien avustamana. Jatkovalmistelussa tulisikin arvioida, ilmeneekö ero riittävän selkeästi nykyisestä säännöksen muotoilusta ottaen huomioon, että myös järjestelmällisen häirinnän merkitys on verrattain avoin. Vaikutuksia perusoikeuksiin on arvioitava myös tältä kannalta. Muutoinkin ehdotuksen suhdetta perusoikeuksiin tulee yhä jatkovalmistelussa arvioida huolellisesti ja myös suhteessa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöön.

Maalittamisen rangaistusasteikko

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Maalittamisen yritys

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Syyteoikeusjärjestelyt

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Salaiset pakkokeinot ja salaiset tiedonhankintakeinot

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Ehdotusten vaikutukset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Muut asiat

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Lehtimäki Juho
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskansleri